

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2022

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΘΕΜΑ Α

A1.

Φροντιστήριο της Τραπεζούντας: (σχολικό βιβλίο σελ. 248) Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

Κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων: (σχολικό βιβλίο σελ. 86) Το μοναδικό νέο στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Αποτέλεσε το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο από τη χρεοκοπία της Ελλάδας. Το 1893. Έως το κίνημα στο Γουδί, το 1909. Επίκεντρο της κριτικής που ασκούσε η ομάδα των Ιαπώνων ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

Εθνικόν Κομιτάτον: (σχολικό βιβλίο σελ. 77) Πολιτικός σχηματισμός, με περιορισμένη λαϊκή απήχηση, στο πλαίσιο της Εθνοσυνέλευσης 1862-1864, με ηγέτη τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη, μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και το στρατό και πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

A2.

α. Σ

β. Λ

γ. Λ

δ. Σ

ε. Σ

Μαθεμε

mathe_me

ΘΕΜΑ Β1. (σχολικό βιβλίο σελ. 80-81)

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,
- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Ο Τρικούπης θεωρούσε το κράτος ως μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Επιπλέον, στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και

2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις.

Οι τρικουπικοί ακολούθησαν με συνέπεια αυτό το πρόγραμμα, το οποίο όμως είχε ως αποτέλεσμα την εξάντληση των φορολογουμένων και την υπερβολική επιβάρυνση του προϋπολογισμού. Το 1893 το κράτος κήρυξε πτώχευση.

Β2.α. (σχολικό βιβλίο σελ. 153-154)

Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κ.τ.λ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Δήμνο και αλλού),

- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου.

B2.β. (σχολικό βιβλίο σελ. 154)

Δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

- ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νεϊγύ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομοι σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,
- θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

ΘΕΜΑ Γ1 (σχολικό βιβλίο σελ. 148-149)

Η αθρόα εισροή προσφυγικών ρευμάτων στην Ελλάδα από τη Μικρά Ασία το 1922 υποχρέωσε το ελληνικό κράτος να αντιμετωπίσει με τα μέσα που διέθετε τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την παροχή φαρμάκων, υπήρξε η δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης. Ο ρόλος των φιλάνθρωπων εθελοντών αναδεικνύεται και στο κείμενο Γ του Michael Liewellyn Smith σύμφωνα με το οποίο εκείνοι παρείχαν στους πρόσφυγες, που ήταν εγκατεστημένοι σε αυτοσχέδιους καταυλισμούς, όπως στον προαύλιο χώρο του ναού του Ολυπίου Διός στην Αθήνα, φαγητό και άλλα απαραίτητα είδη, ώστε να μπορέσουν «να σταθούν ξανά στα πόδια τους».

Με την άφιξη των προσφύγων, το έργο της προσωρινής στέγασης ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως, που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Στη συνέχεια το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα

παραπήγματα για τη στέγαση των προσφύγων. Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησιμοποιούνταν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικόπεδα των πόλεων. Οι ανωτέρω πληροφορίες περί δέσμευσης δημοσίων χώρων επιβεβαιώνονται από το πρώτο κείμενο του Μενέλαου Χαραλαμπίδη. Οι χώροι αυτοί σε Αθήνα και Πειραιά χρησιμοποιήθηκαν για την προσωρινή στέγαση των προσφύγων. Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν και οι διάδρομοι των ξενοδοχείων για την τοποθέτηση περαιτέρω κλινών, σύμφωνα με την απόφαση του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας τον Σεπτέμβριο του 1922. Σε όλη την επικράτεια του δήμου της Αθήνας βρήκαν πρόχειρη στέγη 70.000 πρόσφυγες με τη μέριμνα της δημοτικής αρχής. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια. Επιτάχθηκαν τα άδεια σπίτια σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες. Χαρακτηριστική και ενδεικτική της στεγαστικής κρίσης που προέκυψε είναι η αφήγηση της Τασίας Χρυσάφη-Ακερμανίδου που παρουσιάζεται στην πρώτη ιστορική πηγή που παρατίθεται. Εκείνη, γεννημένη εν πλω κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προς την Ελλάδα, έμεινε για ένα μήνα τουλάχιστον μαζί με την οικογένειά της σε ένα κοτέτσι που τους παραχώρησε μια γυναίκα στην αυλή του σπιτιού της κάτω από την Ακρόπολη. Στο δεύτερο κείμενο η Φιλιώ Χαϊδεμένου, μέσω της αφήγησής της, επιβεβαιώνει την κατάληψη δημοσίων χώρων από πρόσφυγες, μιλώντας συγκεκριμένα για την εκκλησία του Αγίου Νικολάου αλλά και τη συστέγαση πολλών οικογενειών σε ένα σπίτι με κοινόχρηστους χώρους. Αξίζει στο σημείο αυτό να επισημανθεί η ιδιαίτερη αναφορά που γίνεται στις άθλιες συνθήκες διαβίωσης των γηγενών τη συγκεκριμένη περίοδο. Παρόλα αυτά οι σχέσεις των ντόπιων με τους πρόσφυγες παρουσιάζονται αρμονικές στο συγκεκριμένο χωρίο.

Από όλα τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα πως η Μικρασιατική καταστροφή επέφερε πολλές ανακατατάξεις στον ελλαδικό χώρο και δημιούργησε μια βαθύτατη ανθρωπιστική κρίση που είχε αντίκτυπο στο επίπεδο διαβίωσης των προσφύγων.

ΘΕΜΑ Δ1α. (σχολικό βιβλίο σελ. 209-210)

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση.

Η κρίση κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνεται και στο σύγγραμμα του Εμμανουήλ Χαλκιαδάκη με τίτλο «Η επανάσταση του Θερίσου ως εσωτερικό ζήτημα: η προσωπική

διάσταση πρίγκιπα Γεωργίου-Ελευθερίου Βενιζέλου». Για να υποστηρίξει τις απόψεις του στο εθνικό ζήτημα της Κρήτης, ο Βενιζέλος δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε, πέντε πολύκροτα άρθρα, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Γεννηθήτω φως». Μάλιστα, όπως επισημαίνεται στο κείμενο Α, η απόλυσή του κρίνεται ως συνέπεια των συνεχών αποτυχιών του πρίγκιπα Γεωργίου στο ζήτημα της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα, ενώ ο Βενιζέλος θεωρεί τον εαυτό του εξιλαστήριο θύμα του καθεστώτος, όπως χαρακτηριστικά ο ίδιος αναφέρει σε προσωπικές του σημειώσεις. Έπειτα, ο Γεώργιος ακολούθησε πολιτική αδιαλλαξίας και προχώρησε σε μέτρα περισσότερο αυταρχικά, με την απαγόρευση της ελευθεροτυπίας και με διώξεις και φυλακίσεις διακεκριμένων μελών της κρητικής αντιπολίτευσης.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές και με την άρνηση του Γεωργίου να διεξάγει έναν διπλωματικό διάλογο με την αντιπολίτευση, όπως τονίζει το κείμενο του Κωνσταντίνου Σβολόπουλου «Η κρητική πολιτεία από το 1899», τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Ο Βενιζέλος απομονώθηκε από το καθεστώς, ενώ η ατολμία του πρίγκιπα να προωθήσει το αίτημα της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα ενίσχυσε έτι περαιτέρω τις φωνές των αντιφρονούντων. Γύρω από τον Βενιζέλο συνασπίστηκαν τον Απρίλιο του 1901 όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα και σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευση». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα.

Στο τέλος του 1904 έληξε η περίοδος της Γενικής Συνέλευσης και προκηρύχθηκαν εκλογές για την ανάδειξη 64 βουλευτών. Σύμφωνα με το σύνταγμα, 10 ακόμη θα διορίζονταν απευθείας από τον Πρίγκιπα.

Δ1β. (σχολικό βιβλίο σελ. 210)

Η αντιπολίτευση αποφάσισε να μη συμμετέχει στις εκλογές αυτές, κατήγγειλε τα ανελεύθερα μέτρα του Πρίγκιπα και κάλεσε το λαό σε αποχή. Η κατάσταση εκτραχύνθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1905, όταν η τριανδρία της αντιπολίτευσης και 15 άλλοι επιφανείς πολιτευτές συνέταξαν και υπέγραψαν προκήρυξη, με την οποία ζητούσαν μεταβολή του συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας. Συγκεκριμένα, στο τρίτο κείμενο της πρωτογενούς πηγής που παρατίθεται, διαφαίνονται με ευκρίνεια οι σκοποί της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης. Πρωταρχική επιδίωξη αποτελεί η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Αν δεν επιτευχθεί αυτό, θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για τη βελτίωση της επικρατούσας κατάστασης στο εσωτερικό της νήσου μέσω ριζικών μεταρρυθμίσεων. Αν δεν καταστεί ούτε αυτό εφικτό, η Ηνωμένη Αντιπολίτευση αιτείται τη

μεταβολή του Συντάγματος με σκοπό τον περιορισμό του αυταρχισμού της Αρμοστείας. Όλες οι ανωτέρω περιγραφείσες διεκδικήσεις θα γίνουν πράξη ακόμη και με ένοπλο αγώνα με την προσδοκία ότι η Κρήτη δε θα διοικούνται στο εξής από μη Έλληνα κυβερνήτη. Η προκήρυξη αυτή είναι το πρώτο επίσημο επαναστατικό κείμενο, το προμήνυμα της επανάστασης του Θερίσου.

